Analytická geometrie v prostoru

Štěpán Křehlík

Ekonomicko správní fakulta
Masarykova Universita

podzim 2018

Parametrické vyjádření přímky

Rovnice

$$X = A + t\mathbf{u}, t \in \mathbb{R},$$

se nazývá **parametrická rovnice přímky** nebo také **parametrické vyjádření přímky** určené bodem A a vektorem $\mathbf{u}$. Proměnná t se nazývá **parametr**.
Ve zvolené kartézské soustavě souřadnic můžeme $Oxyz$ body a vektory zapsat pomocí souřadnic:

$$X[x; y; z], A[a_1; a_2; a_3], \mathbf{u} = (u_1; u_2; u_3)$$

Parametrické vyjádření přímky

Parametrické vyjádření přímky p v prostoru pak můžeme zapsat v souřadnicích

$$
\begin{aligned}
x &= a_1 + u_1 t \\
y &= a_2 + u_2 t \\
z &= a_3 + u_3 t
\end{aligned}
$$

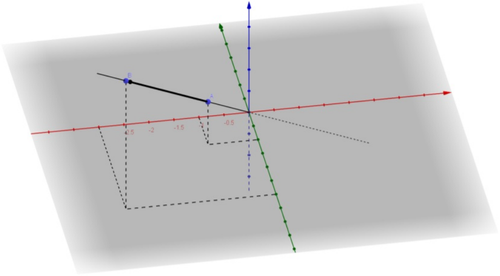

Obrázek: Přímka v prostoru.

Přímka v prostoru

Z roviny jednoduše přeneseme do prostoru:

- téměř veškerou práci s přímkou.
- vyjádřit skutečnost, že $A \in p$.
- daným bodem vést přímku rovnoběžnou s danou přímkou.

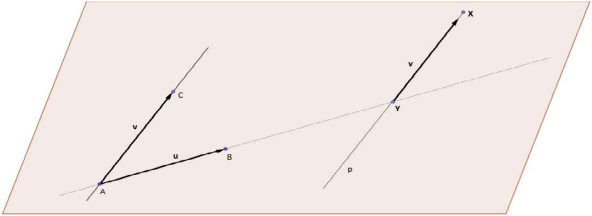

Obrázek: Rovnoběžka vedená daným bodem.

Zavedení roviny v prostoru

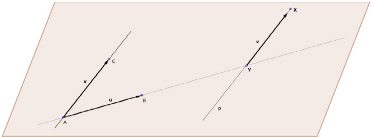

Obrázek: Rovnoběžka vedená daným bodem.

Každý bod X na přímce p můžeme vyjádřit jako:

$$X = Y + v \cdot ss \in \mathbb{R}, \qquad \mathbf{v} = C - A$$

Každý bod Y na přímce AB můžeme vyjádřit jako:

$$Y = A + \mathbf{u}t, t \in \mathbb{R}, \qquad \mathbf{u} = B - A$$

Dosadíme z druhé rovnice do první a dostaneme:

$$X = A + \mathbf{u}t + \mathbf{v}s, \qquad s, t \in \mathbb{R}$$

Zavedení roviny v prostoru

Rovnice:

$$X = A + \mathbf{u}t + \mathbf{v}s, \qquad s, t \in \mathbb{R},$$

se nazývá parametrická rovnice roviny nebo také parametrické vyjádření roviny ABC, kde $B = A + \mathbf{u}$ a $C = A + \mathbf{v}$.

Zavedení roviny v prostoru

Ve zvolené kartézské soustavě souřadnic můžeme $Oxyz$ body a vektory zapsat pomocí souřadnic:

$$X[x;y;z], A[a_1;a_2;a_3], \mathbf{u} = (u_1;u_2;u_3), \mathbf{v} = (v_1;v_2;v_3)$$

Parametrické vyjádření roviny v prostoru pak můžeme zapsat v souřadnicích

$$x = a_1 + u_1 t + v_1 s$$
$$y = a_2 + u_2 t + v_2 s$$
$$z = a_3 + u_3 t + v_3 s$$

Zavedení roviny v prostoru

Ve zvolené kartézské soustavě souřadnic můžeme $Oxyz$ body a vektory zapsat pomocí souřadnic:

$$X[x;y;z], A[a_1;a_2;a_3], \mathbf{u} = (u_1;u_2;u_3), \mathbf{v} = (v_1;v_2;v_3)$$

Parametrické vyjádření roviny v prostoru pak můžeme zapsat v souřadnicích

$$\begin{aligned} x &= a_1 + u_1 t + v_1 s \\ y &= a_2 + u_2 t + v_2 s \\ z &= a_3 + u_3 t + v_3 s \end{aligned}$$

Zavedení roviny v prostoru

Analogickým postupem stejně jako u přímky v rovině dostaneme obecnou rovnici roviny v prostoru. Rovinu určíme bodem a normálovým vektorem, který kolmý na rovinu, tj. na každý vektor v rovině.

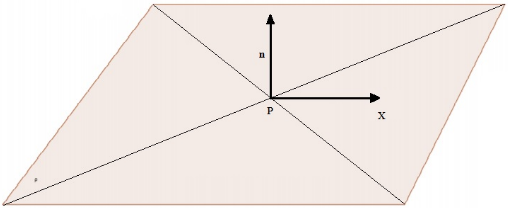

Obecná rovnice roviny

Bod X leží v rovině právě tehdy, když vektor $P?X$ jek kolmý k vektoru $\mathbf{n}$, tj.

$$n(X - P) = 0$$

Body X, P a vektor $\mathbf{n}$ v dané soustavě souřadnic můžeme určit souřadnicemi

$$X[x; y; z], P[p_1; p_2; p_3], \mathbf{n} = (a; b; c).$$

Rovnici $n(X - P) = 0$ můžeme rozepsat v souřadnicích

$$a(x - p_1) + b(y - p_2) + c(z - p_3) = 0,$$

Jestliže závorky roznásobíme a označíme

$$d = -ap_1 - bp_2 - cp_3$$

dostaneme rovnici

$$ax + by + cz + d = 0.$$

Obecná rovnice roviny

Rovnice:

$$ax + by + cz + d = 0$$

se nazývá **obecná rovnice roviny**.

Dvě přímky

Dvě přímky v prostoru mohou být:

- Totožné - Nekonečně mnoho společných bodů.
- Rovnoběžné - Žádný společný bod. Přímky leží v jedné rovině.
- Různoběžné - Jeden společný bod. Přímky opět leží v jedné rovině.
- Mimoběžné - Žádný společný bod - Přímky neleží v jedné rovině.

Přímka a rovina

Přímka a rovina v prostoru mohou nabývat těchto polohy:

- Přímka a rovina jsou rovnoběžné - Žádný společný bod.
- Přímka a rovina nejsou rovnoběžné - Jeden společný bod.
- Přímka leží v rovině - Nekonečně mnoho společných bodů.

Dvě roviny

Dvě roviny v prostoru mohou nabývat tyto polohy:

- Totožné - Nekonečně mnoho společných bodů.
- Rovnoběžné - Žádný společný bod.
- Různoběžné - Nekonečně mnoho společných bodů. Tyto body tvoří průsečnici rovin.

Průsečík vs. průsečnice

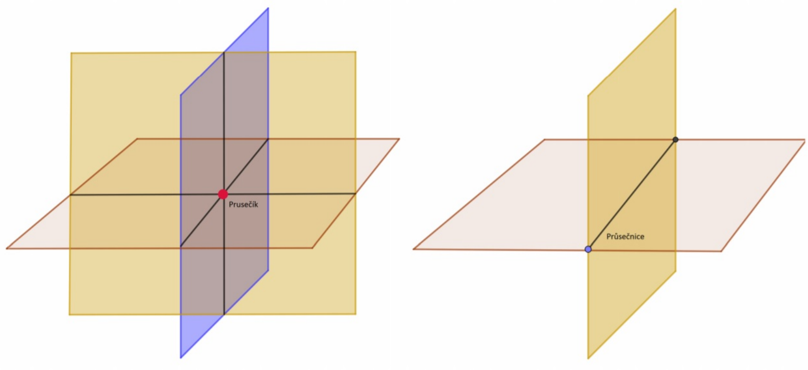

Obrázek: Průsečík vs. průsečnice.

Vyšetřování vzájemné polohy dvou objektu

Bod $A[a_1, a_2, a_3]$; přímky $p(P, u), q(Q, v)$; roviny $ax + by + cz + d = 0, a'x + b'0 + c'z + d = 0.$

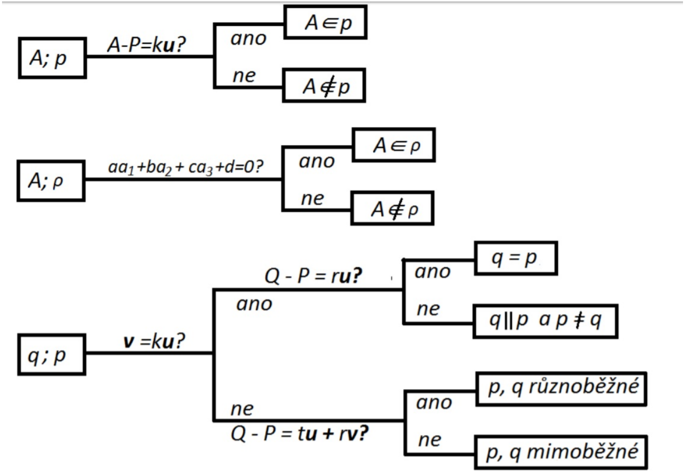

Vyšetřování vzájemné polohy dvou objektu

Bod $A[a_1, a_2, a_3]$; přímky $p(P, u), q(Q, v)$; roviny $ax + by + cz + d = 0, a'x + b'0 + c'z + d = 0$.

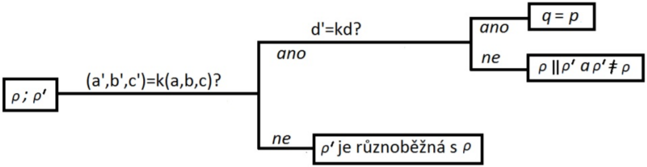

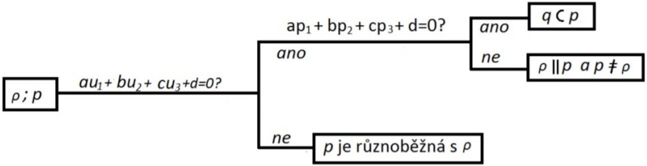

DOPNIT OBRÁZEK +PŘÍKLAD

Vzdálenost bodu od přímky

Postup řešení:

- Určíme parametrické vyjádření přímky $p : X = P + t\mathbf{u}$.
- Z podmínky $(X?Q)\Delta u = 0$ určíme hodnotu parametru t pro kterou plat $X = R$.
- Určíme vzdálenost $|QR|$.

DOPNIT OBRÁZEK + PŘÍKLAD

Vzdálenost bodu od roviny

Postup řešení:

- Vedeme bodem P přímku p kolmou na ρ.
- Určíme průsečík R přímky p a roviny ρ.
- Určíme vzdálenost $|PR|$.

DOPNIT OBRÁZEK

Odchylka dvou přímek v prostoru

Na přímce p zvolíme libovolný bod P a vedeme jím přímku q' rovnoběžnou s přímkou q. Potom odchylka přímek p a q je rovna p a q', ty už leží v jedné rovině.

Vzorec

Odchylka dvou přímek p, q se směrnicovými vektory $\mathbf{u}, \mathbf{v}$ je číslo $\phi \in \langle 0, \frac{\pi}{2} \rangle$, pro které platí:

$$\cos \phi = \frac{\mathbf{u} \cdot \mathbf{v}}{|\mathbf{u}| \cdot |\mathbf{v}|}$$

Odchylka přímky p a roviny ρ.

Nevýhodnější je najít průnik P přímky p a roviny ρ. Dále určíme přímku q, která je kolmá na ρ a prochází P. Označíme-li ψ jako odchylku přímek p a q. Potom odchylku ϕ přímky p a roviny ρ vypočítáme jako

$$\phi = \frac{\pi}{2} - \psi$$

Odchylka dvou rovin v prostoru

Dvě roviny v prostoru ρ a ϕ protneme třetí rovinou τ, která je kolmá na průsečnici dvou původních rovin. Průsečíkem všech tří rovin vedeme přímku *p* která je kolmá na ρ a přímku *q*, která je kolmá na ϕ. Tedy směrnicové vektory přímek *p* a *q* procházející bodem *A* jsou normálovými vektory rovin ρ a ϕ. Tedy odchylku dvou rovin určíme snadno pomocí odchylku normálových vektorů.